

omnia, et omnes thesauros sapientiae et scientie Dei in se reconditos habere, est esse omniscium; sed juxta Bellarm. ut homina tanta scientia ab ipsa Incarnatione pollebat; ergo Christus ut homo fuit omniscius.» Respondet: Major est nimis falsa. Etsi enim Christi anima cognoverit omnia quæ cognoscit Deus scientiam visionis (ut cum sancto Thoma docent multi; non paucis tamen id etiam negantibus), tamen non ideo cognovisset omnia possibilia, omnia Dei decreta conditionata, et alia complura, quae ad comprehensivam et divinam notitiam requiruntur.

V. — Th. 46 ex hypothesi Bellarm. ex lib. II. de Eucharistia a cap. I. ad 9. de reali praesentia corporis Christi in S. Eucharistia simul et semel in pluribus locis administrata, sic arguit Gerhardus: «Si in locis omnibus, ubi Eucharistia celebratur, corpus Christi vere et realiter præsens est, nec tamen vel extenditur, vel multiplicatur, vel substantia ejus destruitur etc., utique etiam vi unionis personalis, et sessionis ad dextram Dei in omoibus locis, citra expansionem, multiplications etc., præsens esse potest. Sed verum prius; ergo. » Resp. Major hypothetica caret glutine, adeoque sine impulsu alieno corrupt. Posse divinitum unum idemque corpus (sive per actionem reproductivam, sive adductivam) ponit in plurimis locis, infra tom. 3. ex Catholicorum sensu constabit: ubiquitatem divinam humanitatii intrinsecæ et subjective communicari est chimericum, ut patet ex dictis. Difficultates, quas post Hunnum Th. 47. contra replicationes corporis Christi exaggerat Gerhardus, facili expedunt Catholici in Tract. de Eucharist. Videatur hic P. Gretserus tom. 2. pag. 169.

nec tantæ sunt, ut ad portentosam ubiquitatem, totius mysterii devastatricem, velut ad asylum confugere oporteat. An denique in immensum replicari queat corpus sive Christi, sive quodcumque aliud? salva fide et charitate disceptatur in scholis. Mihi multo probabilior est negativa. Et quamvis affirmaretur, nihil tamen hinc præsidii Ubiquitatem; cum haec singulatur a suis patronis esse attributum divinum; illa autem replicatio immensa non item. A fortiori hinc patet, argumentum quintum et ultimum (quod Gerhardus accersit a spiritibus sanctis Patrum defunctorum, itemque ab Angelis), quos cum S. Basilio dicit Bellarm. lib. I. de Beatit. Sanct. cap. 20. omnia ubique videre; Gerhardus vero hinc, licet perquam inepte, infert: ideo etiam ubique esse presentes, etc.), esse multo debilius. Nil hic videlicet nisi scopula dissoluta.

VI. — Proponit Gerhardus th. 32. tertiam controversiam, prorsus impertinentem, an Christo homini competit cultus latræ; etatque prima Bellarm. lib. II. de Beat. Sanct. cap. 12. ubi assertat: Christi humani non latrati, sed *υπερθεολογικού* competere. Sed notetur fraus Gerhardi. Bellarminus loco cit. expresse loquitur de humanitate Christi a Verbo præcisa: Et de hac est controversia mere scholastica; plurimi acriter negantibus, ei competere cultum latræ: quos citat et sequitur Vasquez; et vicissim non paucioribus forte, affirmantibus, cum Suarezio in 3. par. Sed ad fidei controversias hoc penitus non spectat. Nam quod aliquo homo Christus latræ coli debeat et cum Verbo coadatori, est apud omnes Catholicos extra omnem controversiam.

VINDICÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE CHRISTO

Ad CAPUT II.

Tandem silentium abrupmit Amesius. Factet autem, in tribus prioribus de Christo libris nihil occurrere impugnandum, nisi quod Bellarm. lib. II. cap. 19. erroreret eorum, qui dicunt Christum esse Deum a seipso, novam haeresim vocet, a qua quidem ipse Calvinum pronuntiat quad rem esse immunem, sed tamen quod modum loquendi sine dubio errasse, et dedisse occasionem, ut de illo scriberentur, que scripta sunt a Catholicis. Ab hac criminatione conatur magistrum suum liberare Amesius, productis Calvini testimoniis. Sed cum nihilominus dissimulet alteram accusationem, quam mox Bellarm. subjungit: Calvinum in epistol. ad Polonus, et in lib. contra Gentilem, non tantum passim asserere, Christum esse *ἀνθρώπον*, sed etiam asserere: impropriæ et dure esse dictum in Symbolo Patrum: Deum de Deo, «lumen de lumine». Intolerabilē hanc Calvini arrogantiā, quia Nicenes Patres notare non erubuit, suavit dissimulat Amesius; et recta progeditur ad lib. IV. ubi primo ait: «Occurrere questionem, non maxime necessariam, de scientia anime Christi breviter expediendam»: scilicet

An Christi anima ita repleta fuerit scientia ab ipsa sua creatione, ut nullo modo in scientia proficeret? Pontifici affirmant, nos negamus, ait Amesius.

Catholicam sententiam Bellarm. probat. I. Isa. XI. vers. 2. *Egredietur virga de radice Jesse — et requiescat super eum Spiritus Domini*, etc. Idemque indicatur omnibus illis locis, quibus Christus dicitur unctus a Deo, Spiritu S. ut Psalm. XLIV. vers. 8. Isa. LXI. vers. 1. Actor. IV. vers. 27. et x. vers. 38. Ubi necessario intelligenda est hæc unicō facta in ipsa conceptione; tum quia eam conjungit Isaías cum ipsa Incarnatione; tum quia alias Angelus non dixisset Luc. II. vers. 11. *Natus est vobis hodie Salvator*

TOM. VII.

mundi, qui est Christus Dominus, hoc est uictus; tum quia Joan. I. vers. 14. *Verbum caro factum est, plenum gratiae et veritatis*; tum quia, ut S. August. lib. XV. de Trinit. cap. 26. ait: absurdissimum esset dicere, Christum anno 30. accepisse Spiritum S. cum ejus Precursor accepiteret in utero Matris sue. Amesius non negat, uictum hanc in instanti Incarnationis factam: «Sed, inquit, siue divina natura in ipso occultabat aliquo modo suam Majestatem in humiliacione Christi, ne exerceret illam dignitatem, quæ postea apparuit in exaltatione: sic cohibebatur etiam spiritus ille sapientiae, ne statim in perfectione, sed paulatin proportione status Christi exerceretur». Resp.: Disparitas magna est inter utrumque. Occultatio enim illa seruiebat tantum ad apparentiam exteriā, et quantum ad mysticam Redemptions, per corpus visible et passible peragendum, utile erat, ad quod uili prorsus conferebat interior omnibus ignotus scientie defectus.

Ad CAPUT III.

II. — Bellarm. Christus accepit gratiam sine mensura, Joan. I. vers. 46. Ephes. IV. vers. 7. Joan. ult. vers. 47. Coloss. II. vers. 3. Respondet Amesius ex Medina in S. Thom. par. 3. q̄uest. 7. art. 12. «In Christo esse gratiam infinitam; sed scientiam creatam esse finitam». At Bellarminus nec dixit, scientiam Christi esse infinitam; nec illis locis citatis hoc voluit probare; sed tantum, quod non potuerit proficere, eo quod accepit sine mensura, alii autem de plenitudine ejus accipiunt cum mensura. Itaque nil hic ad rem facit tota thesis 4. Amesii.

Ad probationem e testimonio SS. Patrum hoc cap. aliquid respondet Amesius 1. «Fatetur Medina in th. part. 3. q̄uest. 10. art. 2. Ambrosium, Dionysium Carthus., Ephiphanius, Euthymium, et Bedam alter docuisse». At in tota quest. 10. (et ut puto, etiam in toto illo opere) Medina quatuor

postiores Doctores ne nominat quidem, neque vel leviter tale quid insinuat, quod ei affingitur. Ait. 2. Amesius : « Plerique eorum quos Bellarmus citat, vel de persona Christi loquuntur, vel illa testantur quae nos negamus ». Resp. : Non hic opus nisi candido et intelligenti lectore, et facile patet vanitas effugii.

Ad CAPUT IV.

Assertum suum, ex ratione, hic probat Bellarm.

I. — Quia non est credibile, quod Verbum personaliter factum sit homo, et non simul effuderit in humanitatem omnia dona, quorum erat capax illa anima, que revera erat anima Dei. Unde S. Damascenus dixit : Eos non credere incarnationem, qui credunt illam animam paulatim profecisse. Respondet Amesius : Cum dona illa non naturaliter et necessario sequantur unionem, credibile esse, potuisse certo consilio paulatim communicari ». Sed nullo modo credibile est, voluisse Deum humanitati summe sibi dilecta non mox cum gratia unionis conferre omnia dona, quorum et capax erat, et quorum carentia non conducederat Redemptionem in carne passibili praestavandam; ob hanc tantum suspensa fuit gloria corporis, non sine miraculo, que alioquin aequa illi debita erat.

II. — Bellarm. : Sapientia et gratia Christo homini fuit naturalis, ut docet S. August., hoc est, fuit ei conaturaliter debita, posita semel unione hypostatica; ergo sine miraculo non potuit illis carere. Nulla autem rationabilis causa fungi potest, cur suspendetur illud debitum connaturalre. Unde evanescit replica Amesii.

III. — Bellarm. : Christus fuit Filius Dei ab Incarnatione, et haeres omnium paternorum honorum, neque debuit expectare successorem ex morte Patris; ergo tunc debuit repleri omnibus donis. Replicat Amesius : « Debuit igitur ab initio Incarnationis tam corpore, quam anima gloriificari ». Resp. : Non sequitur. In hoc quippe dispensationem exigebat nostra Redemptio. Nec jus tantum, quod vult Amesius, sed etiam possessorum interiorum ei vel maxime congruebat, nec proderat eorum carentia nostræ liberationis.

IV. — Bellarm. : Christus homo in ipsa Incarnatione factus est hominem et Angelorum caput. Caput autem non debet esse mi-

nus ornatum, aut minus sapiens, quam sint membra. Neque plus hic valet instantia Amesiana de gloria corporis suspensa, quam valebat in prioribus. Excellere autem hoc caput debuit, non solum qua Deus, sed etiam quod homo, quod non ferret, si paulatim profecisset, ut vult Amesius.

V. — Bellarm. Adam creatus est sapientissimus : multo ergo magis secundus Adam in conceptione. Replicat Amesius : Si ita « Quidni igitur et in perfecta statura viri nascatur Christus, quia Adam ita fuit creatus? » Resp. : Non sequitur. Statura enim infantilis conveniebat nato ex Virgine, et qui caruem suscepit passibilem. Quod subjungit Amesius : « Secundus Adam, ut erigeret nos ab illa ruina, quae per primum Adamum nos oppressit, descendere voluit in eudem statum (excepto peccato) in quo nos ille reliquerat, etc., discutietur in not. ad cap. seqq. Responsione ad argumentum primum Agoitarum et Calvinistarum.

Ad CAPUT V.

Argumenta Calvinistarum a Bellarmino hoc cap. soluta sunt potissimum sequentia.

I. — Christus ex Hebr. II. vers. 17 : *Debet per omnia fratribus similes fieri.* Et cap. IV. vers. 15. dicitur : *Tentatus in omnibus similiter, absque peccato.* Respondet Bellarmus : Cum excipitur peccatum, intelliguntur excepta non solum peccata, sed etiam omnes illi defectus, qui non erant ulti Redemptioni. Et cum dicatur, per omnia assimilari, nomine omnium intelliguntur omnia que ad perfectionem natura pertinent, vel ad redemptionem conductant. Quæ replicat Amesius, sunt merissima petitio principi. Falsum enim est, et nec minima ratione vel auctoritate probari potest. I. « Ad Redemptionem, tamquam partes humiliactionis, conduxisse etiam eos defectus internos, quorum singulariter utilitatem non perceperimus. 2. Ad redemptiois applicationem conducere, quod sciamus Christum eas infirmitates nostras expertum esse ». Verum si sic esset, cur non etiam pari, immo potiori jure, podagram, febres, etc., morbos acutissimos Christo attribuere oportebit? ut nihil dicam de voluntariis concupiscentiis motibus.

II. — Argum. Calvin. : Luc. II. vers. 40. *Crescebat et corroborabatur spiritu, implebatur sapientia, et Dei gratia erat super eum.* Et vers. 52. *Proficiebat sapientia, et statura, ac gratia apud Deum et homines.*

Bellar. : 1. Vox πληρουμενος vers. 40 aliquando significat idem quod, redundans, plenus : ut a nostro interprete accipitur. Amesius hanc interpretationem rejicit, quasi « non propriam, et germanam, nec convenientem huic loco, propter sequentem vers. 52. et plus significari ea voce quam esse repletum ». Hæc Amesius ait, sed nil horum probat. Sit tamen ita ut vult. Tunc. 2. sensus est hic : quod sapientia tam increata quam creata, que in ipsis erat, replebantur in dies magis organa corporea, et movebantur atque aplabantur ad opera excellentiora. Amesius : « Hoc aliquid est, inquit, sed non totum. Evangelista enim affirmit, eum corroboratum fuisse Spiritu, non corpore solo, quatenus implebatur sapientia ἐπεξεργασθεῖ τῷ πνεύματι, πληρουμενος σοφίᾳ. His vero plus non evincitur, quam dictum est. Sit tamen etiam hoc, ut vult Amesius. Tunc illud dicendum est : repletum fuisse Christum sapientia acquisita per experimentum proprium practice earum rerum, quas non ignorabat theorie. Hanc interpretationem eti probet Junius Calvinista, dicens : « Hoc illud est quod nos, Calvinistæ, affirmamus ». Amesius tamen replicat contra hoc. 1. quod « nusquam alias reperiatur haec phrasis, tali sensu ut quis dicatur sapientia impleri, eo quod experitur illa, que antea perfecte sciebat. At merito sufficere debet locus Apostoli, Hebr. v. vers. 8. ubi dicitur Christus didicisse obedientiam per ea quae passus est ». Itemque S. Ambrosii lib. de Incarn. Dom. Sacram. sap. 7. ubi dicit : « Christum habuisse naturam humanam initio perfectam, et tamen sensu humano profecisse ». 2. ait Amesius : « Hac ratione crescebat in sapientia, etiam post resurrectionem, non minus quam in pueritia : tunc enim primum expertus est, quid sit in celum ascendere, sedere ad dextram Patris etc. » Resp. : Transeat: nihil hic absurdum, nec contra nos, aut veritatem ipsam. Solutionem 4. dat Bellarmus : proficiebat Christus sapientia et gratia, opinione hominum, quibus in dies magis aperiebat sapientiam suam. Amesius I. : « Verum hoc est de persona Christi, sed humana natura etiam humano modo proficiebat ». Resp. : Verum est id de utraque, ut aperte docent SS. Greg., Nazianz., Cyril., Damasc., Beda, Bernard., a Bellarmio citati. Exempli solis, qui quo magis ascendit versus medium cosum, tanto magis dicunt proficer in lumine et calore : non quod in se fiat lucidior et ca-

lidior, sed quia magis apparet ejus virtus. Item sicut Doctor dicunt proficer in Schola, cum doctos reddit auditores : ita Christus dicitur proficer, quia fecit proficer. Amesius 2. : « Eodem sensu dicitur proficer sapientia, quo proficeret statuta : conjuguntur enim a Luca vers. 52. Sed reipsa crescebat statuta, non opinione solum ; ergo et sapientia. Resp. : Hæc est voluntaria interpretatio Amesii, que eadem facilitate, et iure potiori rejicitur, quam profertur. Cur enim hac in re non potius stenus interpretatione SS. Patrum, quam unius Amesii. Quod 3. ex S. Thom. 3. part. quest. 12. art. 2. « de habitus scientia acquisita incremento », adfert, nec contra nos est, nec quidquam Calvinistarum vel Agoitarum errori faveat, si de scientia acquisita experimentali, ut debet, accipiatur.

III. — Argum. Calvin, ex Marc. XIII. vers. 32, *De die illo et hora, neque ipse Filius scit.* Resp. Bellarm. : Filius dicit se nescire diem iudicii, quia non sciebat ad dicendum alios. Amesius replicat : « Hac ratione licet etiam dicere, Deum ipsum nescire diem iudicii. Neque potuit Christus dicere, Patrem solum scire, qui ficto hoc sensu magis ignorans est illius diei, quam homines varii, qui omni modo satagunt, ut alii cum demonstrant ». Resp. : Non est huius ulla fictus sensus, sed Christus quemadmodum vere erat, ita loquebatur ut legatus Dei ; sicut autem verba illa apud Joannem, quibus Christus asserit, se omnia quae videbantur in Patre, manifestasse Apostolis, sine dubio restrigenda sunt ad omnia, que Deus per Christum legatum suum revelare voluit ; ita et hic ex ipsa circumstantia Apostolis notissima (quibus Christus sapientissime dixerat, se a Patre missum esse) restrigenda est verborum amplitudo. Porro egregium calumniatorem agit Amesius, cum ait 2. : « Hac expositione, turpissimæ et fallacissimæ illius equivocationis, que Jesuistæ est in usu, auctor et approbator constituitur Christus. Sie enim quod quis certissimum esse novit, potest rogatus negare, se scire simpliciter et absolute quoad verba, modo intelligat mente, negare se tantum quod sciat ut dicat. Sie omne fere discrimen tollitur inter verum testimonium et mendacium falsum. » Resp. : Amesius more reliquorum Calvinistarum, præcipue Anglorum, prorsus mendaciter, et per calumniam Jesuistæ imponit, ipsimet Calvinistis usitassimum menticendi et decipiendi morem ;

de quo videatur P. Andreas Eudæmon-Joannes in Apologia pro P. Garneto. Nihil in presenti dicimus, quod non omnes Catholici communiter docent; scilicet: Quoties ipsæ circumstantiæ restringunt sermonem, fas esse in eo sensu proferre verba, ad quem circumstantiæ ea restringunt; aut si per injuriam extorquet secreti veri revelatio, licet verba pro libito vel materialiter et recitative, vel formaliter et significative, proferre; cum in hoc posteriori, casu lex naturalis non velit impunere obligationem, adeoque nec significacionem respectu coacti ad revealandum secretum, ubi et ipsum quoque silentium posset esse revelatio secreti. Videatur Card. Pallavicinus lib. de fide cap. 2. Quod ait Amesius 3.: « Multi Patres veteres (ut fatetur Maldonatus in hac verba) Athan., Greg., Nazian., Theodore., Cyril., auctor. Op. imperf., docuerunt, Christum quatenus hominem, diem iudicii ignorasse. » Resp.: Amesius subdole omittit, quæ mox subiicit Maldonatus: Hoc etsi prima auditione horrendum videatur, potest tamen habere bonum sensum; quem ibidem explicat Maldonatus.

Coronidis loco addit Amesius: « Quod a Bellarmino huic questioni admisetur de ratione Christi corrugenda et correcta, futillis est et invidiosa calumnia Calvinus illata, non controversia serio tractanda. » Seu audiamus ipsum Calvinum blasphemias vomentem in cap. xxvi. Matth. Et deinde iudicium permittamus cuivis bono viro. Sic vero ille: « Christi in horto abruptum fuit votum. Metu perculsus, et anxitate contractus fuit, ut nesciebat inter violentissimorum fluctus alterius votis quasi vacillare. Haec ratio est, cur mortem deprecatus mox sibi frenum iniciavit, Patrisque imperio subjiciens, votum illud subito elapsum castiget ac revocet ». Et infra: « Non fuit haec meditata Christi oratio, sed vis et impetus doloris subitum ei vocem extorxit, cui statim addita fuit corrective. Eadem vehementia, coelestis decreti memoriam ei abstulit ». Huc usque Calvini verba tam impia quam clara, glossa aut interprete non indigent. Agnoscentem iam Amesii complices et preceones, Calvinum turpiter lapsum, quod nedium ignorantiam, sed oblivionem et peccatum Christo tribuere non sit veritus? Claram præterea est, calumniam manifestam ab Amesio in Bellarminum contorqueri: Aut si Amesius, et complices, doctrine illi sui pra-

cepitoris consentiant? fateri cogentur, mentiri Amesium, dum negat, hanc esse controversiam serio tractandam. Alterutram notam hic non evadit Amesius.

Ad CAPUT VII.

Bellarminus hoc cap. exposita prima sententia Brentii et Calvinii, dicentum, quod: Descenderat ad inferos sit penitus interire et extingui, subdit: Haec non eget refutationem, cum sit fundamentum atheismi. Si enim « Christus, quia divinitate suffulces erat» (ut dicit Calvinus) animam immortalem retinuit in morte corporis; ergo ceteri homines, qui non sunt suffulti divinitate in morte penitus extinguuntur. Ergo anima non est immortalis. Amesius clamat hic, Bellarminus impianam quandam sententiam nonnullis suorum (Calvino et Brentio) affingere, sed columnia manifesta, et plane infernali. Sed id nimis verum esse dudum contra effugia Danie et Junii Calvinistarum evicit P. Gretserus in hoc cap. 7. Nec Amesius id ignorare potuit, cum hujus defensionem sibi ostendit se vidisse. Cur ergo hic pro suo magistro et condiscipulis non replicavit adversus Gretserum? Verum relieta hac impia sententia, proponit Amesius aliam principalem controversiam de reali descensu Christi ad inferos: « Pontifici, inquit, inferni quantum est statuum. 1. Carcerem damnatorum. 2. Purgatorium. 3. Limbum Patrum. 4. Limbum puerorum cum peccato originali decedentium. Christi autem animam vere, proprie, ac per realem presentiam descendisse ad limbum Patrum contendit Bellarm., et addit, etiam probabile esse, eam etiam ad omniam loca inferni descendisse, quamvis nullus liberaverit vel ex inferno dammatorum, vel ex limbo puerorum, sed tantum ex limbo Patrum, et forsitan etiam quosdam ex purgatorio. Nos autem (pergit Calvinista, et item contestatur) unicum infernum (et ne hunc quidem nisi metaphoricum) agnoscentes, dicimus, descensum istum localem ad inferos, otiosum esse figuramentum. Christum tamen vere dici ad inferos descendere secundum Scripturas duplicit modo. 1. Ante mortem, dum cruciatus infernales in anima sustinuit, quod est metaphorice descendere ad inferos. 2. Post mortem, dum in statu mortis detinebatur, corpore in sepulcro manente, et anima ab illo separata, quod est proprie generali sensu ad inferos descendere. » Sunt

igitur hic duæ diverse quæsitiones agitant. I. An Christi anima dolores inferni sustinerit? II. An eadem realiter ad loca inferna descendenter? Prins Calvinista (cum Lutheranis Melanchth., Brentio, et Gerhardo hic posterius nos Catholicæ affirmamus.

Ad CAPUT VIII.

Doctrina Calvini de controversia in hoc cap. agitata summatis hæc est. 1. Quod pœnae damnatorum non sint aliud, quam terror et anxietas conscientiae cogitant. Deum sibi esse iratum. 2. Quod Christus descendenter ad inferos, quia apprehendit Deum tamquam sibi iratum propter nos; et ex metu salutis proprie amittende incredibilem anxietatem animi passus sit, qualiter patuerit, qui sciret se in aeternum esse periturum; unde etiam verba desperationis eum protulisse affirmat lib. ii. Instit. cap. 16. § 10 et seqq. et in Harmonia cap. xxvii. Matth. Christum corporis versari in inferno illa hora, qua in horto cepit contristari et orare; deinde profundus descendisse, cum in cruce clamavat: Deus, Deus meus etc. Denique profundissime, quando coram Dei tribunali comparuit tamquam reus aeternæ mortis etc. ibi. §. 12. 4. Huic pœna tribuit Calvinus totam fere nostram Redemptionem, ita ut sine hoc descensu ad inferos, mors in cruce non fuerit futura ullius pretii, ibid. §. 10. Hanc Calvinio blasphemam impietatem Junius et Danæus amoliri a suo magistro conati sunt; sed qui forte ex Gretsero convictus fuit Amesius, ea impudenter negari, ideo sine ulteriori tergiversatione suscipit contra Bellarminum sui magistri Calvinii defensionem.

I. — Argum. Bellarm.: Scripturæ totam salutem nostram tribuunt sanguini et morti corporali ipsius Christi, et post mortem corporalem nullam ulterius pœnam agnoscunt. Philip. ii. vers. 8. *Humiliavit semetipsum etc.* Item Psal. xxi. vers. 7. et seqq. Isa. lxxii. vers. 2. et seqq. describuntur sigillatim omnes Christi afflictiones, nulla autem fit mentione inferni. Matth. xx. vers. 19. Marc. x. vers. 33. Lue. xviii. vers. 32. pradicat Christus passiones suas, nulla mentione facta dolorum gehennæ etc. Ad haec Amesius. « Scripturæ salutem nostram tribuunt morti Christi non simpliciter et singulariter que fuit corporalis; sed quæ habuit spiritualiter maledictionem Dei et legis conjunctam, Ga-

lat. iii. vers. 13. et quatenus consummatum fuit obedientia ejus et humiliatio totius, quæ partim corporalis fuit, et partim spiritualis. Philip. ii. vers. 8. Mortem enim illam subiit Christus tamquam sponsor noster, quæ Adamo fuit denunciata et nobis debita: illa autem non fuit sola corporalis. Expressè denique dicitur dolores nostros bajulasse Isa. liii. vers. 4. et seqq. Nostræ autem dolores, id est, nostris defectiōibus debiti, non sunt corporales tantum, sed et spirituales; eosque in anima sua tulisse Christum, ut partem illius mortis, quam pro nobis passus est, testatur ipse Matth. xxvi. vers. 38. *Undeque tristis est anima mea usque ad mortem.* A Resp.: Hanc evasionem compilavit Amesius ex Junio et Danæo; in hoc tamen istis duobus cautior, quod cum videret, eos merito acriter a P. Gretsero reprehensos, quod expresse dicent: « Christum debuisse mortem animæ subire, ut nos a morte animæ immunes praestaret; » Amesius alii phrasibus rem eamdem involvit; sed nil proficit. Nam etsi Galat. iii. vers. 13. Christus pro nobis dicatur factus esse maledictio, seu maledictum, non inde tamen illa tormenta inferni conficiuntur. Maledictio enim crucis non est maledictio inferni, ut maledictum Calvinistarum somnium sibi flagit. Multo minus colligitur mors animæ et infernalis maledictio ex illa consummata humiliatio per mortem crucis. Quenam enim inter ista connexio, et non potius aperta contrarietas? Aut quæ necessitas est ad hoc ut quis alterum a dolore quopiam liberet, eosdem specie dolores in se recipere? Verbo, nil in omnibus allegatis locis *infernale* inventur; id enim primum ex infernali magisterio Calvinistarum prodit.

II.—Bellarm.: Si ab oratione illa in horto, usque ad resurrectionem Christus fuit in inferno, et Deum ut sibi adversum et iratum apprehendebat, tum non dedisset tot signa confidentia, fidei et fiducie, dum ait Caiaphæ: Amodo videbitis filium hominis venientem in nibib; dum orat pro crucifixoribus; promittit latroni paradisum; Patri animam suam commendat. Replicat Amesius: « Quod Christus dolores istos usque ad resurrectionem sustinuerit, nos negamus. Alteram etiam phrasim (fuit in inferno) repudiamus. Suam igitur imaginationem, non nostram sententiam refutat hic Bellarminus. Quod vero ad alteram illam phrasim attinet (Deum ut sibi adversum et iratum apprehen-

debat) nos eo sensu non admittimus, quasi fidem et fiducie apprehensionem Christus amississet (sicut Bellarm. ipse paulo post agnoscit) sed quod gaudium illud non sentiebat, quod ex fide et fiducia solet emanare, sed loco ejus pressuram et vexationem proficiscentem ab ira Dei, non adversus ipsum absolute, sed quatenus sponsor noster fuit. » Resp. 1. : Amesius hand juxta sui Magistri mentem, nec consequenter negat, Christum fuisse in inferno, ejusque dolores sustinuisse usque ad Resurrectionem. Si enim (juxta mentem Calvinistarum) Christus debuit pro nobis inferni superficia degustare, quando id magis fieri convenienter poterat ac debebat, quam post anima corpore dissolutionem, uti communiter fit in damnatis, quorum vices Christus sustinuit? Quod subiungit: « Bellarmino paulo post agnoscere, quod Christus fiducie apprehensionem (ex Calvini mente) non amiserit, sed tantum quod gaudium non sentiebat ex fiducia emanare solitum; » hoc, inquam, in Bellarmino non reperitur, sed potius directe contrarium, ut legenti patet. Nam etsi post proposita sex argumenta Catholicorum, Bellarminus illam Calvini evasionem ejusdem Calvini verbis proponat: tamen mox in §. At pœna, ostendit verba haec alii verbis Calvini, ejusque principali intento repugnare. Nihil etiam ad rem faciunt intervalla illa, que Amesius fingit, « ut locus interim esset officii illis, qua ante mortem ejus essent peragenda ». Ad quid enim intervalla haec, si ut supra ex Calvino vidimus, Christus semper magis et magis mergebatur in eos inferni dolores, adeoque in desperationis abyssum?

III. — Bellarm.: Si redempti essemus per infernales penas Christi, deberent signa praecessisse: deberet aliquod sacramentum extare in memoriam tanti beneficij, ut est Eucharistia in memoriam Passionis: deberet Ecclesia celebrare memoriam hujus beneficij, ut facit in ceteris Nativitatibus, Passionis, Resurrectionis; deberet denique Christus de pingi in igne gehennæ in medio damnatorum, uti pungi solet in cruce. At nihil horum unquam factum legitur. Amesius 1. retorquet argumentum, et petit: « quibus figuris, sacramentis, festis at picturis agonij Christi declaretur? » Resp.: Non opus esse, ut ostendantur figure, sacramenta, festa, pro singulis partibus dolorum Christi, sed pro præcipuis, aut in genere pro omnibus simili: nihil au-

tem horum appetet de illa plane singularis-sima pœna infernali, ac omnium terribilla. Ait 2: « Nullam expressam figuram extare (nisi apud idololatras) sive divinitatis, sive animæ, sive eorum, qua ad animam proprie spectant; nec possit activa Christi obedientiam in re bruta commode representari ». Resp.: hujus effugii vanitas patebit infra, cum tom. II. agetur de imaginibus. Interim quæro solum, annon ipsi quoque Calviniste in suo cerebro sibi depingant imagines per alienas species corporeas anig-maticas? Videturque Amesius id mox agnoscere, cum subdit: « Significabantur tamen aliquo modo spirituales passiones Christi olim per combustionem holocausti igne colesti, et nunc eodem sacramento, quo tota Passio Christi declaratur ». Resp.: Hoc signum voluntarium non modo caret fundamento, sed adversus quoque ipsi Amesio, qui lib. I. cap. 3. th. 2. sensu Scriptura mysticos rejicit, nisi certo appareat, Spiritum S. eos intendisse. Unde vero certum faciet, per combustionem holocausti igne celesti, figurari ignea seu cruciatus infernales? quis unquam Patrum et Theologorum (extra Calvini scholam) hoc sensit, aut traxit? De his ergo figuris viderint infernalia traditionum et novorum idolorum Calvinisticorum formatores.

IV. — Bellarm.: Patres describunt descensum Christi ad inferos, ut descensum victoris, et triumphatoris, non ut rei. Amesius ut rima elabatur, ait: « Triumphus est duplex, virtualis in campo. Col. II. vers. 14. et actualis in curru vel sella gloriosa. Ephes. IV. vers. 8. Priore sensu Christus simul reus fuit, et triumphator, posterior autem descensus Christi opponitur plane ascensui, ut humiliatio exaltationi. Rom. X. vers. 6. 7. Ephes. IV. vers. 9. Philip. II. vers. 8. Ita ut descensum triumphatoris eo sensu describere, nihil aliud sit, quam descensum ascendiens, aut humilationem exaltati definire. » Resp.: Mirum est Amesium tam curte fuisse memorie, ut cum dixerit th. proxima: se negare, Christum infernales dolores sustinuisse usque ad Resurrectionem, ac repudiare hanc phrasim (fuit in inferno), hic tamen, dum sub data distinctione agnoscat descensum Christi ad inferos, supponat id, quod ante rejecerat. Resp. 2. : « De triumpho virtuali in campo tamquam rei », nulla vel apparentis mentio fit in Scripturis ab Amesio more Calvinistico laudatis, et tota distinctio

illa commentum est chimæreum. Quomodo enim reus, actu pugnans et confligens, protest esse et dici victor et triumphator? Quod porro num. 3. conatur SS. Irenaeum, Basil., Hieron., Euseb., in partes Calvini trahere, cum videret id difficulter persuasumiri, subdit: « Qui ita deservunt descensum Christi, ut vel virtualem triumphum, vel virtualem descensum intelligent, certe non tantum sine Scriptura, sed etiam contra Scripturas loquuntur. Hac enim diserte docet, liberatus fuisse Christum ab illis inferris, ad quos descendit Actor. II. vers. 24. Ab actu autem Victoriae aut triumphi nemo removendi, cum ipsi placet. Similis est calamita, quæ sequitur apud Bellarm. de dubitatione Christi. » Resp.: Neg. assumpt. Sola enim beatitudinis eternæ amissio, sine dubio maior supplicium est, quam qualcumque cruciatus temporarius. Eternitatem autem illam, que desperationem necessario inferit, evidenter norunt damnati esse inseparabiliter tam pœnam danni quam sensus annexam. Unde plusquam specie morali differt pena damnatorum (hostium Dei) etiam levissima, a quavis acerbissima purgatori pœna, amicorum Dei, præcise quia hi spem, illi desperationem inseparabiliter norunt annexam. His præmissis,

§. UNICO.

Solvuntur argumenta Calvinistarum.

I. — « Christus dicitur a Deo percussus et contritus ». Isa. LIII. vers. 4. et 10. Quid hinc sequitur? An ideo pœnas inferni sustinet? o specimen argumentationis Calvinisticae! Aut inferent forte: Ergo saltem Deum iratum et infensem sensit. Sed neque hoc sequitur: Quidam enim possit Deus non modo permittere, sed etiam infligere cruciatum et mortem corporalem, simulque eundem eximie diligere? Quam etiam paradoxe pronunciat Calvinus « omnes qui percutiuntur a Deo, pati pœnas infernales » idemque assertit Amesius; quod nulli Christianorum ante novum hoc Calvini evangelium in mente venit. Nec juvat, quod ex recepta S. Thomas et scholasticorum sententia refert Amesius: « gravorem fuisse dolorem Christi omnibus doloribus, sine omni solatii sensu etc. ». Loquuntur enim tantum compare ad dolores corporales hujus vitæ. Quid vero hoc ad rem?

II. — Calvin.: « Castigatio pacis nostræ imponitur ei, Isa. LXIII. vers. 5. Omne igitur

pœnae genus luebat, quod nostra peccata merebantur, atque adeo pœnas gehennæ». Respondet Bellarm.: Sic etiam sequeretur, debuisse Christi passionem esse æternam. Sicut autem pœna temporalis satisfecit Christus pro æterna, sic etiam morte corporis satisfacere potuit pro morte animalium; quia pretium redemptionis pensatur ex dignitate personæ, qua patitur, et ex charitate, quæ patitur. Amesius 4. recurrat ad sum effugium supra excessum, de «duratione non essentiali pœna infernali». 2. ait: «Curiosæ præsumptionis esse inquirere quid per absolutum potentiam fieri potuerit per mortem Christi etc.». Verum nec hoc faciunt hic *Catholici*; sed quid præcise ex Scriptura doloribus Christi tenendum sit, statuum. 3. ait: «Posita saltem voluntate Dei, de Christi ut sponsoris ac mediatoris nostri passione, fieri non potuit, ut satisficeret justitia Dei dimidiata humanae naturæ passione.» Resp.: Hæc est mera petitio principi. Æque enim hinc inferretur, non potuisse (posito decreto Dei de satisfactione ex rigore justitiae præstanda per Christum) tunc satisfacere nisi per pœnam æternam, aquivalentem omnibus omnino pœnis damnatorum omnium simul sumptorum. Nimirum ergo falsum est (quod semper supponunt, nec unquam probant Calvinistæ) debuisse Christum sustinere pœnas nobis debitas secundum determinatam et specificam suam rationem.

III. — Calvin. : «Christus in horto agone et horrore ad sanguineum usque sudorem perculsus non fuit ex metu mortis corporalis, quam Martyres multi et alii etiam cum exultatione subierunt. Aut ergo infirmior omnibus hominibus fuit, aut non solum corporis mortem, sicut ceteri, sed etiam animæ periculum metuebat». Resp.: Neg. sequel., nam Christus timuit, quia voluit: ceteri si non timent, est, vel quia Deus infundit consolationem majorē, quam sit illa pœna; vel quia diabolus obstupefacit sensum aliquorum sibi addicorum; vel quia averunt animum a cogitatione pœnam. Nihil horum in Christo, qui non permisit, ut redundaret gaudium ex parte superiori in inferiore, sed defixit mentem in omnia tormenta impendientia. Amesius multa hic verbis replicat, sed parum ad rem. Quod enim querit «de objectiva causa hujus horroris», unde fuerit? facilis responsus est: Quia Christus voluit sibi etiam in imaginâ

tione repræsentari omnes re ipsa post inferendos cruciatus, ignominiam, peccatorum gravitatem etc., quibus quantum Deus offensus esset, intime perspiciebat; et hinc solatio in sanguinis grumos. Sed inquit, «pœna gehennæ, secundum Medinam, est privatio omnis omnino consolationis». Resp.: Recte Medina citatus, nemine Catholicorum abnuente: at minime hinc sequitur, quod ubicumque invenitur privatio consolationis, ibi quoque sit pœna infernalis. Quoties enim contingit homines non modo flagitosos, sed etiam valde sanctos et perfectos ita mortore obrui, ut nullam guttam consolationis supernæ vel inferne percipere sibi videantur, ut S. Theresia de se testatur, quod cum plenrumque colestibus delicias abundaret, subinde tamen per breve tempus tanta fuerit desolatione obruta, ut videretur sibi nec unam muscam posse necare propter Deum etc. Quis autem nisi fatue dixerit, S. Theresiam tunc gehennæ pœnas degustasse? Quid num. 4. ait Amesius: «Distinctio illa ficta inter superiorum et inferiorem partem animæ rationalis nullum fundamentum habet vel in Scripturis vel in sana Philosophia, et a Maldonato Jesuita, quod istud negotium rejicit et refutatur in cap. xxv, Matth. ex illis verbis: Non sicut ego volo.» Resp.: Maldonatus nec tantillum loco cit. favet Calvinistæ. Tantum ait Christum gessisse st̄tūc in illa agonia, ac si pure esset homo enī nihil constaret de decreto divino etc. Distinctio illa «partis superioris et inferioris animæ rationalis», haec tenus in omni sana Theologia et Philosophia recepta, nihil iudicatur a Novatorum morsibus; qui cum nihil secundum superiorum rationem, seu, ut vocat S. Thom. rationes aternas, sed omnia, secundum rationes humanas, temporales, inferiores agere videntur, non ideo communis nostræ nature prejudicare queant. Videatur P. Cornelius in c. vi. ad Rom. vers. 22. ubi inter celera etiam Calvini heres revincit, qui superiorum rationem, seu interiorum hominem una cum libero arbitrio et medio tollere conatur; et plane *ἀνάτα* statuit, dum putat, in eadem omnino animæ portione et facultate esse hanc pugnam, quam Paulus eo cap. in seipso depingit, con sequenter hominem etiam justum simpliciter tam esse peccatorem quam justum, quod implicat. Quod n. 3. addit, nihil prorsus facit ad rem, aut contra nos. Quod num. 6. negat, «Christum sua sponte, nulla cogente

pressura defixisse mentem in omnia tormenta impendientia»; non probat intentum ex Hebr. xii. vers. 2. Plus enim inde non habetur, quam quod «pro gaudio sibi proposito», hoc est, loco gaudi quo frui poterat, prælegit crucis passionem. 7. «Debent quidem Martyres omnes imitari Christum in morte ferenda», (quod inquit Amesius;) sed quomodo sequitur quod infert: «eos non magis avertire debere cogitationes suas a morte imminentia, quam Christus deliberato consilio avertebat?» Sane hoc neque veritatis, neque Amesii intento videtur con greuere.

IV. — Calvin. : «Christus exclamans, Deus meus, Deus mens, quare me dereliquisti? iram Dei aliquo modo sensisse se ostendit».

Resp.: Nulla hi fit mentio ira Dei erga Filium, sed solius derelictionis. Dereliquit enim deitas humanitatem in pœnis, nulliusque evipere; ut sacrificium perficeret, quo mundus redimendus erat. Respondet Amesius, non quidem «ullam expressi fieri mentionem iræ», sed tamen fieri. Sed unde nobis hoc persuadet? 2. ait Amesius: «Pessime sonat illa forma loquendi: Deitas reliqui humanitatem». Sed cum Bellarminus expresse addidit: in pœnis; et «hanc derelictionem in pœnis» probet ipse Amesius, ut quid ergo sycophantatur in Bellarminum? 3. ait: «Non omnis quisquis patitur persecutionem, dicendum est dereletus a Deo». Ita plane est. At cur non optimè dicatur humanitas Christi derelicta in pœnis, cum divinitas reliquerit illam pali diros cruciatus sine una perfusione solatii ex parte superiori in inferiore? Denuo principium petit Amesius ut antehac, cum sine illa probatione contendit, derelictionem illam debere esse iram Dei in Filium, quae est mere voluntaria blasphemia.

V. — Calvin. : «Quem Deus suscitavit solitus doloribus inferni. Act. ii. v. 24. Nam si non pertulit Christus dolores inferni, quomodo potuit ab his absolvit?» Responsum duplex S. Augustini jam supra relata est a Bellarm. in respons. ad 3. argum. Nec præter inaniam verba quidquam replicat Amesius: unde calvinistica interpretatione, ante Calvinum Christianis penitus ignota, nec tolerabilius evadit.

VI. — Calvin. : «Christus ex Hebr. v. vers. 7. in diebus carnis sue, preces supplicationesque etc. offerens, exaudiens est a metu». Resp.: Etiam si concedetur *ἰδεῖσθαι*

hic non significare reverentiam, sed metum, ut contendunt soli Calvinistæ contra Gracianum Chrysostomi; Theophil. et OEcumenii interpretationem; adhuc nec minime probatur, *metum* illum fuisse obiram divinam in Filium charissimum; certe nec auctoritate, nec ratione ultra probabili id suadere queunt Calvinistæ: et cum in ceteris omnibus, tum in hoc maxime mendaciter turpiter principium. Plura de verbis illis Apostoli videantur apud Cornelium ibidem.

Ultimum argumentum Calvinio omittit Amesius, quia non vidit modum liberandū suum Magistrum a mira impudentia in S. Hilario citando: cum Junius Calvinista id irrito conatu apud Gretserum tentarit.

Ad CAPUT X.

Cum Calvinistæ negent, Christum revera post mortem descendisse ad inferos; sed tantum animam, in passione iram Dei sustinendo, et damnatorum pœnas subeundo; corpus vero in sepulcro relinquendo, dici descendisse ad inferos; veritas Catholica jam per partes probanda est: ac primo, quod inferorum nomine non sepulcrum, sed loca subterranea intelligenda sint. 2. Quod anime justorum ante Christi mortem fuerint in illis inferis. 3. Ad illos etiam Christi anime descendisse. Primum ergo hic facile probatur.

I. — Quia ex nomine inferorum, quo utuntur SS. Scriptura Hebraice, Graece, et Latina, cognosci potest, ubi sint inferi. Nomen inferni Latinum, non est dubium, quin sit distinctum a nomine sepulcri. Invenit Amesius unicam instantiam ex «Ambrosio qui ser. 37. et 38. verba illa Angelorum Luc. cap. iv. vers. 5. quibus arguit Mariam quarentem Christum in sepulcro, ita dicit: Quid queritis apud inferos: Sed quid hoc ad rem? Numquid Bellarminus aperie de Scripturis sacris loquitur?»

II. — Bellarmin. : Nomen Gracum *ἵδης*, Matth. xi. vers. 23. ubi urbs Capharnaum descensura dicitur ad infernum, non potest accipi pro sepulcro, quia ridicula esse antithesis inter in celum et sepulcrum. Neque Luc. xvi. vers. 23. ubi dives dicitur in inferno fuisse in tormentis. Amesius cum re ipsa nil solidi haberet, quod his opponeret, maluit tamen aliquid in rem suam nil faciens proferre, quam omnino tacendo acquiescere.

III. — Nomen Hebreum *τάνα* school, sig-

nifcat voraginem, et ordinarie accipitur pro loco animarum subterraneo, et vel raro vel nunquam pro sepulcro. Amesius vult Bellarminum sic manifeste hallucinari 1. in eo : « Quod locum animarum tantum haec voce notare vult, cum in Scripturis ad corpus etiam expresse applicetur ». Genes. XLII. vers. 38. *Deducetis canos meos ad inferos.* Resp.: Errat Amesius. Nam phrasis Scripturae Vet. Testam. deducere ad inferos, est, aliquem occidere; clauso enim adhuc ante Christi ascensionem corde, quotquot moriebantur, censebantur pergere ad inferos, sive essent justi (ad limbum et purgatorium); sive scelerati (ad locum damnatorum). 2. « Quod pro loco tantum accipit, et non pro statu, cum in Scriptura confundi soleat cum morte, et opponi vita ». Isa. XXXVIII. vers. 18. Resp.: Non excludit Bellarm. statum, dummodo hic a loco non separatur. 3. « Quod tam certo pronuntiat locum animarum esse subterraneum, cum discerit innuit Eccles. III. vers. 21. sententiam in Ecclesia (Calvinistica) receptam etiam ante adventum Christi fuisse, quod spiritus hominis ascendat sursum ». Resp.: Sententia illa in Ecclesia Dei usque ad Calvinum fuit inaudita; quam gratias fingit loc. cit. diserte innui, nisi idem pariter de spiritu hominum sclestissimorum audeat affirmare; locutio enim ibi est indeclinata. 4. ait : « Falsum esse, hanc vocem ordinariae in Scripturis locum talem designare ». Et deinceps conatus verboso loca Scripturae a Bellarm. adducta (nempe Genes. XXXVII. vers. 35. Num. XVI. vers. 33. Psalm. CXXXVIII. vers. 8. Isai. XIV. vers. 15.) in oppositionem sensum detorquere; ut et instantias nonnullas ex interpretatione LXX. et S. Hieronymi etc. Licit vero omnia quae profert, verissima essent, ad rem ipsam lamini facerent; cum non modo ipse Amesius th. 28. haud obsecne consensum antiqua Ecclesia nobis addicat, dum pro sua calvinistica in SS. Patres reverentia sit : « Patres multi dum in re incerta, certi aliquid statuerunt, vani plane in conjecturis suis circa locum inferni evaserunt. Nihil ergo certi ex eorum communis et constanti consensu potest hac de re probari ». Sed et Calvinus, etiam juxta citationem Amesii, et multo maxime Beza Calvini discipulus, dum agit contra Brentium Ubiquistam, asserit : eos in meridie exercitare, qui ex historia Lazari et divitis non deducunt verum locum inferorum, ubi dannati torquentur.

Ad CAPUT XI.

I. — Animas iustorum ante Christi ascensum fuisse in limbo, coepert negare primi omnium (quod constet) Calvinistae, ita ut opposita sententia, quae eos in celo colloceat, ante Calvinum prorsus inaudita fuerit in Ecclesia Dei. Neque hoc negare omnino audet Amesius, sed opponit emendatam « novitatem Pontificiorum in 27. Articulis ab Ivello (Calvinista) contra Hardigium laculenter demonstratam » : de quo nos alibi. Deinde ait : « Non est tamen inauditum, neque in Scripturis, neque in Patribus animas piorum ante Christi adventum fuisse in paradyso, aut sinu Abrahami, in regno celorum, in statu beato ». Verum cur

non paucis, vel unico saltem expresso testimonio id probavit? Sane quod ante Christi adventum in Vet. Test. vel unius statu usqueaque heato, in regno colorum, in paradyso, immo etiam in sinu Abraham (hic enim solum ex historia Lazarri a Christo, Luc. XVI. vers. 23. relata innotuit) mox post eum ex hac vita decessum fuerit collocatus, non reor posse vel probabilius suaderi, nemus aperto et certo Scriptura contextu evinci, quod tamen in praesenti prorsus necesse foret prestare, ut dogma tam inauditu invehatur. Porro nobis Catholicis sufficere posset, quod adversarii pro sua novitate nec unicam vel apparentem rationem vel auctoritatem producant, pro nobis vero stet sensus universalis Ecclesiae per 16. saecula, et complura SS. Patrum expressa testimonia a Bellarmino relata. Videamus tamen, quomodo etiam SS. Scripturarum testimonia eludere coantur Amesius. 4. ad illud Gen. XXXVII. vers. 35. Jacob et Joseph descendebant ad inferos, ait : « Hoc est moriebantur, sicut aiebant se fuisse probatum ». Ast ubi frigida nonnulla effugia Amesius vidimus in not. ad praecedens cap., sed nee vel unam apparentem probationem hujus theses.

II. — Bellarm. : Luc. XVI. vers. 26. Hiatus tantum fuit, nihil solidi inter locum damnatorum et sinum Abraham; utraque igitur animae fuerunt in eadem voragine, licet multum inter se distantes. Plura hic Amesius regerit, qua eti liberaliter darentur, ad rem parum aut nihil facerent, cum quidquid tandem fit de hiato seu chasmate, certum habeamus, designari distantiam talem, qua ex Dei decreto non permitta permutationem inter statum utriusque partis, nec transmigrationem ultra citroque permittant esse. Et per hoc Dei decretum more humano metaphorice describunt ipsum locale interstatum, quod tunc adhuc inter damnatos et in sinu Abraham quiescentes intercipiebatur. Quae ex Jansenio, Cajefano, Emman. Sa. Maldonato, et Patribus ab hoc citatis adferuntur, nil nostra leadunt, sed potius confirmant.

III. — Bellarm. I Reg. XXVIII. vers. 13. Anima Samuelis de terra ascendere visa. Amesius : « Non fuit, inquit, anima Samuelis, que Magicis artibus non potuit evocari, sicut haec umbra de se fatur vers. 15. sed illusio Satanae. Ast falsum est, fateri Samuelis, se magicis artibus evocatum; imperio

enim Dei id factum, præveniente Deo conatus Pythonisse. Verum si Calvinisti librum Ecclesiastici inter canonicos haberent, non facile dubitare possent, vere Samuelem tunc ab inferis reversum prophetasse, hoc enim loc. cit. satia aperte indicatur.

IV. — Bellarm. : I Petr. III. vers. 19. 20. Spiritus iustorum in carcere fuisse dicuntur. Fatetur id Calvinus cum Catholicis. Amesius tamen supra Magistrum sapient, ait ibi designari « Spiritus rebeller ». At si de tempore prædicationis Nos id acceptipatur, verum quidem est; sed nihil obstat, quo minus post ea superveniente diluvio, antequam mergerentur, egerint penitentiam.

V. — Bellarm. profert locum Zachar. IX. vers. 11. Tu autem in sanguine Testamenti edixisti vincios de lae, in quo non erat aqua. Amesius mavult cum perfidis Rabbinis, et novellis Rabbinantibus, hunc textum detorquere ad nescio quam Ecclesiam tantum, quia per errorem librariorum in hebreo textu, masculinum reperitur mutatum in foeminum, refragante sensu et scopo totius contextus; ut bene ostendit in eum locum Cornelius a Lapide post Riberam ibidem. Certe S. Hieronymus hebraice lingue perfringissimus communem Catholicorum sententiam, ex eo loco, hisce conceptis verbis confirmat : « In sanguine passionis tuae, eos qui vinciti in carcere tenebant inferni, in quo non est ulla misericordia liberasti ».

Ad CAPUT XII.

Omissis duabus primis probationibus, quibus realem Christi descensum ad inferos non evinci ipse Bellarminus fatetur.

Probatur id 1. ex Matth. XII. vers. 40. Sit ut fuit Jonas in ventre eeti tribus diebus et tribus noctibus : sic erit Filius hominis in corde terræ; hoc est, secundum corpus in sepulcro, secundum animam in limbo. Ita Catholici communiter post Tertull., Iren., Hieron., Chrysost. etc. Quæ oggerit Amesius ex Catholicis nonnullis, non adversantur communis sententia. Neque enim qui semel de una parte loquuntur, excludit alteram.

II. — Principale testimonium, quo plane convincitur intentum, est Act. II. vers. 27. Non derelinques animam meam in inferno. Non immerito miratur Junium Gretserus, et nos hic Amesium, cur malint Beza sibi prorsus non constantis persionem sequi, quam (non dico tritam antiquorum) et re-

centiorum Doctorum Catholicorum, sed saltem Calvinii viam tenere. Hic enim Christi descensum ad inferos metaphoricum, hoc est, perpositionem peccatarum infernalium, et inde factam liberationem, ex hoc loco vel maxime stabilire solebat, quod tamen a Bezanæ et Amesiana perversione penitus eliditur. Sane enivis prima mox fronte apparet perquama dura et violenta mutatio « anima » in « cadaver », et « inferni » in « sepulcrum ». Nec habet prose Amesius positivum argumentum, ut apertere fatur, quo suam perversiōnem probaret; sed solum ex libidine contradicendi elidere, vel potius eludere conatur genuinum sensum. Ait ergo 1. « Responde se expressis verbis Petri ipsius vers. 31. Locutus est de resurrectione Christi. » Christus autem resurrexit a morte vers. 24. et quoad corpus (quod proprio suscitatur) a sepulcro. Respondeo: Omnino locutus est et David et Petrus de resurrectione Christi, quod hic « non derelictus sit in inferno, neque caro ejus viderit corruptionem ». Quid vero poterat apertius dici pro nobis. Nam cum dicitur: ipsum Christum non derelictum, intelligitur potior eius portio, scilicet anima : et cum mox subditur: « nec caro ejus », sine dubio intelligitur caro Christi vel anima. Esset enim fatua battologia, si hic esset sensus: Caro Christi non derelicta est in sepulcro, nec caro ejus vidiit corruptionem ; quemadmodum tamen battologiam Calviniste, articulus Symboli de sepultura et descensu Christi ad inferos, ineptissime affingunt. 2. ait: « Per manifestam consequentiam ex Act. II. vers. 29. Locus ac statutus in quo Christus non fuit relatus, unus et idem fuit cum illo, in quo David dicuntur relictus; (essent alias quatuor termini, ut aiunt, in Apostoli syllogismo;) sed ille statutus, in quo David fuit relictus, non aliud fuit, quam mors; neque locus aliud, quam sepulcrum » ex vers. 19. Ergo ». Resp: Syllogismus hic Puritanus dignus est, cuius nec major, nec minor in Scriptura reperitur; et haec aperte falsa est, ut ex ipsis verbis Apostoli patet. Clarissime enim pronuntiat vers. 34. « Davidem non ascendisse in celum », et vers. 29. « Sepulcrum ejus adhuc superesse ». Loquitur ergo tam quoad Christum, quam quoad Davidem, de utraque parte, anima et corpore. Et numquid resurrectio necessario utrumque includit? 3. ait: « Argumentum etiam desum ex vi ipsius phrasibus, et scopo psalmi, unde citatur. Non reliquere, est li-

berare : liberare, est eripere a malo et miseria. Miseriam autem nullam patiebatur Christus in limbo Patrum, sed in morte et sepulcro ». Resp.: « Qualis miseria est respectu cadaveris, reunionem cum anima desiderantis. In utroque sane defectus et miseria fuit, dum non erant conjuncta qua conjuncta esse debebant. Deinde non oportet sejungere, que SS. David et Petrus conjunxerentur, nempe: Non derelinques animam in inferno, nec carnem in sepulcri corruptione, sed suscitabis et reunies utramque. Deinceps confirmationem et declarationem Bellarmino Amesius aggreditur.

Dixit Bellarm. 1. ψυχὴ non nisi animam proprie significat, et ἀδηνὴ non nisi infernum. Contr. Amesius: « Si ista concedantur, inquit, nil inde sequetur, nisi etiam voces, in Scripturis, non nisi proprie usurpari ostendat ». Resp.: Regula Tychonii apud S. Augustinum, ab omnibus recepta, iubet verba S. Scripturæ in proprio sensu interpretari, quoties id sine absurdo fieri potest. Quæ vero hi vel umbra absurditatis, si propriæ accipiuntur, anima et infernus? immo figurata acceptio hic per absurdaria est, quæ integrum Symboli articulum (de descensu Christi ad inferos) destruit, ab omnibus veris, et non aequivoce Christianis semper ita intellectum. Unde instantia unica ex Psalm. XLVII. vers. 6. nihil hanc Bezo-Amesianam absurditatem tueretur aut excusat.

Dixit Bellarm. : 2. Actor. II. vers. 31. anima distinguitur a carne cum dicitur: Nec derelictus est in inferno, neque caro ejus vidiit corruptionem. Amesius: « Anima non magis distinguitur a carne vers. 31. quam a sancto Dei vers. 27. et Psalm. XVI. vers. 10. Quid autem unum: et idem quoad rem ipsam designant, appare ex Actor. XIII. vers. 35. ubi unum ponitur loco ambonum. Et ex Actor. II. vers. 29. ubi unum tantum de Davide affirmatur, ut possit de Christo vers. 31. sub illis phrasibus affirmari ». Resp. Neg. Assumpt., quod nec leviter Amesius probat, cum potius oportere contrarium inferre, nempe: utrobius animam a corpore distingui; ut proinde sensus verborum illorum (nec datus sanctum tuum videre corruptionem) clarus sit iste: non permittes ut sanctus tuus (Unigenitus) videat corruptionem corporis sui in sepulcro. Omnibus autem locutionibus illis et versiculis unum idemque intendi (scilicet resurrectionem Christi a mortuis) verissimum quidem est,

sed minime obstat, quo minus explicite alie-
ubi pars compositi disjunctum, alicubi tan-
tum una ponatur.

Dixit Bellarm. : 3. Anima nunquam accipitur pro cadavere, cum in cadavere sit privatio vita; nec possumus dicere, vitam esse in sepulcro, cum ibi sit corposissime vita. Amesius: « 1. Fatetur ipse Bellarm. paulo post disertis verbis, Genes. XXXVII. vers. 22. et no. XIX. vers. 13. animam significare corpus et carnem: corpus absque vita, quale notatur Levit. XII. vers. 11. Num. XIX. vers. 11. id est, cadaver. 2. Vita dici potest esse in sepulcro, eo modo quo loria dicunt habitare in pulvere », et vita in terra conculari, Psalm. VII. vers. 6. Resp. 1. Falsum est, Bellarminum paulo post in responsive ad 3. rationem Beze fateri animam significare cavader in locis cit. Etsi enim corpus absque vita, recipia sit cavader, tamen illis locis ponitur ΨΕΨΙΑ nephesh, quod, ut ibid. dicit Bellarm. significat tam animam, quam animal, immo et corpus; ideoque solet plerumque illi ΨΕΨΙΑ nephesh tamquam indeterminato substantivo addi adjetivum vivens etc. ut mox dicatur. Resp. 2.: Etsi aliquo modico valde impropria locutione dici posset vita esse in sepulcro; nulla tamen hic prorsus est ratio, sed merissima Besse et Amesii libido, contra sensum totius Ecclesiæ, novandi et versandi omnia sensu deorsum. Causam tam insolentis facti audiimus supra in not. ad cap. 10. ipsum Bezem redentem, que merito cuivis sufficiat, sine ulla alia ratione, ad explodendum impium commentum.

Dixit Bellarm. 4.: Usus non admittit synecdochæ partis pro parte. Amesius: « Satis nobis est, inquit, si anima ut pars hic ponatur pro toto, id est, pro Christo, qui fuit quoad corpus in sepulcro ». Resp.: Aliud intendebat Beza suis argutis; quem illi verbis, etiam Amesio fatente, recte Bellarminus refutavit.

Bellar.: Multum interest inter ΨΕΨΙΑ nephesh enim sine ullo troppo, non tantum animam, sed et animal, immo etiam corpus significat; unde etiam fere semper adjectivum: « Vivens », habet adjectum: quia significat aliquid indifferens ad vivum et non vivum. At Graeca vox ψυχὴ et latinitas, « anima », non est tam generalis significatio, Præterea anima Actor. II. opponitur carni, cum dicatur: Neque anima relicta est in inferno, neque caro vidiit corruptionem. Amesius hic triumphant, inquiens: « Bellar-

perspicuum sane est, et notata dignissimum specimen ingenii heterodoxi. Museum est commentum Calvini, Bzæ, et Amesii, non modo incognitum Christianæ Ecclesie usque ad Calvinum, sed etiam reprobatum ab ipsorum fratribus Lutheranis, qui et ipsi ob distinctum Symboli Apostolici articulum, et aperta SS. Scripturarum Patrumque testimonia, realem Christi ad inferos descensum profertur. Ipse Amesius nec unicum (uti alias fere semper in ceteris controversiis) habuit vel ex Scriptura, vel Patribus, vel ratione petitum novi dogmatis fundamentum: sed id unum operose, et præter morem, verbose satagit, ut solida veritatis Catholicæ firmamenta a Bellarmine exhibita, quovis modo cavillæ, argutioles, equivocationibus, aliquis illaudatus arbitrio eludat, et ubi vel maxime sentit se vi veritatis oppressum, ibi eo majori contentione, et verborum etiam contumeliosorum strepitū in sapientissimum Cardinalem invehat, quibus semidocta parte Calvinistarum applaudat. Sed perlustrum brevissime cætera.

III. — Argum. Bellarm. ex Roman. x. vers. 7. *Quis descendit in abyssum, hoc est, Christum a mortuis revocare.* Hic ostenditur Christus post mortem fuisse in abyso, qua longissime abest a celo, id est, in profundissima terra partibus. Amesius aliud effugium non habet, nisi ut persuadeat, idem esse hic, descendere in abyssum, quod Deut. xxx. vers. 13. « trans mare ». At unde hoc probat? Certe Apostolus non de mandato Dei, ut Moyses eo loco, sed de ipso Christo interpretatus est, cum dixit: « Quis ascendit in celum »? et de suo (vel potius Spiritus sancti) instinctu mox subiunxit: *Quis descendit in abyssum?* Unde claram est, quod quis in triduo mortis eum inventurus, in abyssum descendere, non autem trans mare peregrinari debuit.

IV. — Arg. Bellarm. Eph. iv. vers. 9. *Christus descendit in inferiores partes terræ.* Amesius præclaram glossam verbis Apostoli addit, hoc est, inquiens: « In inferiorem partem mundi, qua est terra ». At verba Apostoli sunt per se clara, et glossa satis aperte adversans. Quis enim Philosophorum aut Grammaticorum unquam dixerit, idem esse: «inferiorē partē mundi ac inferiōrē partē terræ»? Verba Apostoli tam perspicua sunt, ut nec Puritanorum Jenensis glossa a Catholicō sensu discedat. Mirum est autem, quod Calvinista hic non no-

tent suam cavillandi libidinem. Cum enim alias toties clament: Articulos fidei credito vel infellectu necessarios (quales si non sint ii, qui continentur in Symbolo Apost., quinam erunt?) apertissime in Scriptoris propone; hic tamen in articulo Symboli necessari tam misere tergiversantur, et omnes nervos intendunt, ut apertissima verba, in alia verba et sensum illegitimum detorquent. Et hæc testimonia e SS. Scripturis sine dubio convincunt, juxta interpretationem vel intelligentiam, ut per se plenam, et expeditam, ita prorsus communem, et catholicam.

Ad CAPUT XIII.

Ad controversiam, de descensu Christi, plene pertactandam, Bellarminus hoc cap. junxit, et dilucidavit locum obscurissimum ex I. Petri. iii. et iv. Quem sine dubio non attigisset, aut saltem non ita fusa pertactasset Amesius, si ut aliquo vult videri, brevitatem, ita et hic fuisse veritatis studiosus. Sed omisso etiam hoc obscuro testimonio (pro quo elucidando, sive magis obtenebrando multa fusissime commentator Amesius) adhuc veritas Catholicæ sibi constat. E contra, licet quancumque ejus loci interpretationem sequaris, nec quidem apprensus exinde argumentum pro Calvinistica sententia extundi potest. Non libet itaque in tenebris istis discentibus immorari, sed remittere lectorem ad ejus loci interpretes. Nihil equidem facilius, sed et nihil ad controversias fidei expediendas utilius est, quam loca Scripturæ maxime obscure et controversa in omnem partem versare; cum aliquo in talibus enique jus fasque sit abundare in suo sensu.

Ad CAPUT XIV.

Dogma Catholicum de descensu Christi, Bellarm. hoc cap. confirmat ex traditione SS. Patrum, que cum sit luculentissima, ut nisi aperta Patrum verba violente alio torqueantur, rem plane convincant: non desunt tamen et hic effugiola et cavilli Amesio. Ait 1. « Patres varii nihil aliud intelligunt per descensum ad inferos, quam communem mortis statum. 2. Descensum describunt penalem, et humiliationem partem. 3. Liberationis hominum ex inferno appellant sœpe liberationem a reatu et iudicio damnationis imminentis. 4. Hanc liberationem

tribunt non locali descensui anime, sed mortis passioni. 5. Ex iis, qui localem animi descensum tradunt, nihil certi colligi potest, vel quoad terminum ad quem, vel quoad finem et usum talis descensus ». Verum unde hariolatur Amesius, Patres aliud intelligere, quam apertissima eorum verba præ se ferunt? numquid plerique aiunt: « Descendit ad infernum solus, regressus autem cum multitudo: abit, ubi erant animæ mortuorum: prædicavit iis, qui erant apud inferos: pro omnibus sanctis ad inferna descendit: inde protoplastum revocavit: descendit ad inferos, ut inde justos liberaret: descendit ad infernum anima Deificata, ut iis, qui sub terra in tenebris et umbra mortis sedebant, lux resuleret. » Verba S. Augustini vel sola sufficere debebant etsi paucissima. Sic enim ille epistol. 37.: « Neque ipso die in celo futurus erat homo Christus Jesus, « sed in inferno secundum animam, in sepulcro autem secundum corpus ». Et epist. 99.: « Quis ergo nisi infidelis negaverit fuisse apud inferos Christum? Secundum animam eum fuisse apud inferos aperie Scriptura declarat ». Quibus similibusque velut radiis solis limpidissimis plane dissipantur tenebrosa effigia Amesii. Quod autem in fine subjungit: « Ex Patribus descensum anima localem tradentibus nil certi colligi potest, vel quoad terminum ad quem, vel quoad finem et usum talis descensus et in istis definiendi hæsit Bellarminus, ut totam suam definitionem (neciam conscientiam) merito reddat in ista causa suspectam », ostendit denuо insignem sycophantiam et studium fallenti indoctos. Usuvenit in plerisque fidei dogmatibus, ut ipsa articulorum substantia sit apud omnes fideles certa, expressa et uniformis confessio; de circumstantiis vero, modis, finibus etc., salva fide et charitate locus sit disputationis inter Theologos. Quisquis ergo ex hiorem incertitudine quali aut everti ipsam articulorum substantiam existimat, vel est miserabilis recordia, vel intolerabilis fraudulencia. Alterutra laborare hic Amesius in septemplici cavillo, verboso usque ad finem deducto, quis non incautus et rufus observabit. Nec aliam porro ista merentur refutationem. Sed iam Amesio dimisso, videbunt.

§. UNICO.

Quid Gerhardus in presenti controversia objectet?

In disput. IV. controv. III. querit: « An Christo homini competit cultus religiosæ adorationis sive λατρεία? » Sed de hoc agemus tom. 2. sub finem. Controv. 4. querit: « An Christus tempore passionis sue dolores infernales in sanctissima sua anima senserit? » Conaturque ex Bellarmino nonnulla adferre pro ea perspicience infernalium dolorum. Sed nihil continent, que non abunde jam discussa sint in errore Calvinistarum, cui Gerhardus fere suffragatur.

Controversia V. Gerhardi th. 61. sic formatur: « An Christus eo fine ad inferos descendit, ut Patrum sanctorum animas ex limbo liberaret? » Consentit Catholicis contra Calvinistas in substantia descensus illius realis ad inferos; dissentit vero in fine isto, quem Catholici omnes cum communis SS. Patrum sententia tuentur. Videamus igitur, quosnam arietes ex Bellarmino in Bellarmine detorquent.

Obicit 1. Quod Bellar. lib. 1. de Beat. SS. c. 3. §. 1. ex Eccles. xi. vers. 27. probet: Sanctos statim a morte frui beatificiæ dei visione: « Atqui, inquit, si animæ justorum, etiam in Vet. Test. statim a morte ad Deum venient, atque non detraduntur prius in limbum, inferni superius conclave ». Resp.: Suum assertionem, et simul elumbis objectionis solutionem Bellarminus eu ipso loco adjunxit, nempe: id verum esse post celum per Christi ascensionem apertum. Sed quid multis, annon et Lutheranum vulgum in cancio eius festi publice plenis buccis id ipsum concrapit? Obicit 2.: « Juxta Bellarm. lib. iv. de Christo cap. 16. §. penult. Christi passio semper est aquæ efficax. Atqui si passio Christi semper est aquæ efficax; in Vet. Test. aquæ ac in Nov. Test. efficax erit: et per consequens sicut piii Nov. Test. virtute passionis Christi, recta in celum subvehetur, neque opus est ullo in limbum descensu: ita quoque de piii Vet. Test. idem statuendum erit ». Resp.: Merita Christi sine dubio sunt ejusdem efficacia in omnibus salvandis, si de cætero omnia paria ponantur. Verum hoc deficiente, quid mirum est, quod diversis alter et alter in actu secundo applicentur: ac in specie, quod ante Christi ascen-

sionem, porta coeli per sanguinem Agni nondum referata, nemo posteriorum Adami ingredi potuerit?

Objicit 3. probationi limbi Patrum ex Zachar. ix. vers. 11. « Quod idem Bellarm. lib. 1. de purgator. cap. 3. de eodem loco Propheticō sic disserat : Etsi hunc locum adducant passim pro liberatione ex limbo; tamen melius convenit liberacioni animarum ex purgatorio, quas Christus eduxit. Mirabilis est haec collectio Gerhardi contra limbum. Cur non potius sic inferit : Locus citatus melius convenit purgatorio; ergo bene convenit limbo. Quid enim vetat rem vel dictum unicum convenire dubios; uni bene, alteri melius?

Objicit 4. « Quod Bellarm. limbum probet ex Luc. XVI. vers. 26. Chasma magnum inter nos firmatum est. Et tamen idem Bellarm. lib. II. de Verbo Dei cap. 10. et seqq. magno conatu disputet : Versionem vulgariam latinam esse authenticanam, « a qua juxta Conc. Trident., non licet ad fontes provocare. Vulgata vero ἀρχα reddidit per chaos, quod est rudis indigestaque moles. Quomodo ergo nihil solidi inter ἀρχα Lazarī et divitis Epolunū interjectum fuit? » Resp. : Hic cavillus evanescit ex dictis lib. I. de Verbo Dei cap. 10.

Objicit 5. Quod Bellarm. lib. I. de Beat. SS. cap. 3. « ita locum Apostoli Hebr. XI. vers. 39. exponat, ut fundamentum limbi, quod in eo querunt Beccanus et Cornel. a Lapide, destruat. » Resp. : Bellarminus ibi dat tres expositiones; et secundam, qua est illa ipsa Beccani et Cornelii, non modo non reprobat, sed eamdem a textu greco satis firmari assertit, quantumvis tertiam, utpote SS. Patribus frequentiore praferat. Neque per hoc Bellarminus fundamentum limbi destruit, quod ex Hebr. XI. illud firmari posse neget, cum ceteroquin ipsem hic cap. 21. pluribus aliis S. Scripturæ textibus illud abunde confirmari. Anne vero fundamentum dogmatis aliquid subvertit doctor, si putet, non ex hoc uno, sed ex aliis multis efficaciter convinci? Imperitus profecto sit doctor, enijscumque etiam secta; qui ita sapiat; cum apud omnes nihil frequentius sit, quam ut præter testimonium Scripturae, justamquam partem convincingit, etiam produci soleant, que quidem aliis probabiliter persuadere videntur, aliis vero prorsus non. Et hi sunt Gerhardini illi, dicamus arietes valentissimi, an parvorum imbellies sagitte?

VINDICÆ

PRO LIBRO QUARTO

DE CHRISTO

Ad CAPUT I.

Doctrina Bellarmini de Christo mediatore in hoc cap. summatio haec est.

I. — Vocamus mediatorem eum, qui inter aliquos dissidentes, aut certe non conjunctos medium se interponit, ut eos redigat ad concordiam, vel novo feedere conjugat. Contingit autem hoc duplicitate : 1. Per substantialem aliquam mediationem, 2. Per operationem. Primo modo dici potest Christus mediator secundum personalitatem, qua connectit duas naturas, sed non dissidentes; qui humanitas Christi nunquam fuit contraria divinitati. De hac vere mediatione non queritur, sed: quia Christus innocens Patri reconciliavit peccatores. Amesius : 1. repudiavit plane substantialem mediationem adeoque facit item pure de nomine, quod nihil facit ad controversiam presentem. 2. ait : « Assumptio ipsa nature humanae sub forma servi, pars fuit humiliacionis Christi, adeoque operationes illius, qua mediatione manus peragebat. Phil. II. vers. 7. » Resp. : Hoc dici non potest, quia assumptio illi est actio solius Dei; ergo non pars humiliacionis Christi, cum hanc necessario præcedat, et haec illam supponat; atque ipsi animæ Christi jam (in priori nature) Verbo hypostaticæ unitæ liberum erat, deligere sibi corpus vel gloriosum vel possibile: ut cum aliis schola, scieis eruditæ tradit Aldretus in 3. part. S. Thom. ex illo Heb. X. vers. 5. « Hostiam et oblationem noluerit, corpus autem aptasti mihi etc. » 3. Nihil ad rem facit, quod « nature humana, prout in nobis existit (cujus causam Christus agebat), Deo fuerit inimicissima. Quonodo enim inferatur (ut absurdè intendit Amesius) humanitatem Christi fuisse dissidentem aut contrariam divinæ? 4. Potest omnino, imo debet in hac controversia « substantialis mediatio Christi ab ejus ope-

ratione sejungi. » Habet enim se hic mere materialiter, ac ut principium *quod*, non vero ut in principium formale, eliciens operationes ad munus mediationis pertinentes: nec de operante supposito quidquam hic queritur, sed utriusque supponitur. Et quamvis « nullum alium in finem habetur talum substantiam mediator noster, quam ut per illam pergeret partes mediatariorum » (quod Amesius quidem ait, sed non probat; aliū vero per quam probabiliter, si non omnino certo, negant), adhuc tamen substantialis mediatio in questionem non venit directe et formaliter.

II. — Bellarm. : Mediatio in opere, quatenus modis fieri potest : 1. Discernendo et judicando cansum, ut arbitri faciunt. 2. Referendo hinc inde pacta, conditiones, ut interfundit solent. 3. Orando et supplicando. 4. Solvendo et satisfaciendo. De istis omnibus modis potest intelligi haec questio : secundum quam naturam Christo conveniat mediatoris officium? Amesius : « Intelligitur questio de omnibus iis, quas Christus vel nostro nomine apud Deum, vel Dei nomine apud nos egit vel agit, ad Deum nobis, et nos Deo reconciliando. Haec omnia etiam pertinent ad mediationem Christi : quoram tamen non minimam partem, que in regno Christi collocatur, Bellarminus omisit. » At quemnam illa omissa? Forsitan in cursu disputationis nuncupabuntur.

III. — Bellarm. : Sententia communis Catholicorum est : Principium *quod* operabatur opera mediatoris, fuisse Deum et hominem simul : sed principium *quo* illa opera fiebant, aut formale eorum principium, fuisse naturam humanam, non divinam. Calviniste et Lutherani contendunt : Christum exercere officium mediatoris secundum utramque naturam ut principium formale. Amesius 1. : « Principium *quo*, et formale, quo effectum aliquod produci-